

Cibearbhulaíocht

Ceist 1 Beidh tú ag féachaint ar ball ar thuirisc faoi chibearbhulaíocht i measc na n-óg.

Déan plé leis an duine in aice leat faoin méid atá ar eolas agaibh faoin bhfadhb seo.

Ceist 2 An féidir leat Gaeilge a chur ar na focail seo?

1. research	_____
2. more common	_____
3. risk	_____
4. many a danger	_____
5. widespread	_____
6. school yard	_____
7. safety on line	_____
8. organisation	_____
9. worried	_____
10. more information	_____

Anois, féach ar an tuairisc agus aimsigh an leagan Gaeilge de na focail inti.

Ceist 3 Féach ar an tuairisc arís agus freagair na ceisteanna seo:

1. Cé a chuir an taighde ar fáil?
2. Cad a léiríonn an taighde?
3. Cad atá foilsithe ag an suíomh gréasáin *www.webwise.ie* agus cén fáth a bhfuil a leithéid foilsithe acu?
4. Cad a bhí le rá ag Emily Ní Loinsigh agus Grace O'Connor faoi fhadhb na cibearbhulaíochta?

Ceist 4 ‘...is iomaí...’

Cén ghné den ghramadach atá i gceist sa sampla thuas?

Féach ar an abairt seo anois: *Is múinteoir é Séan.*

Agus féach ar na ceisteanna agus na freagraí seo:

*An múinteoir é Seán?
Is ea **nó** ní hea*

*Nach múinteoir é Seán?
Is ea **nó** ní hea*

Cum ceisteanna agus freagraí bunaithe ar na habairtí thíos.

1. Is duine deas é Caitlín.
2. Is lá deas é inniu.
3. Is dalta dána é Pól.
4. Is drochscéal é sin.
5. Is mór an trua nach bhfuil muid ann.

Ceist 5 ‘...ar fud na tíre...’

Tá an t-ainmfhocal baininsneach **tír** sa tuiséal ginideach, uatha sa sampla thuas.

Cuir na focail idir lúibíní sa tuiséal ginideach anois:

timpeall (an chruinn): _____
le linn (an sos): _____
ar fud (an áit): _____
i rith (an cluiche): _____
ar feadh (an lá): _____
i bhfeighil (an teach): _____
os comhair (an rang): _____
faoi bhráid (an breitheamh): _____
ag deireadh (an bhliain): _____
chun (an Spáinn): _____

Ceist 6 Pléigh na ceisteanna seo leis an duine in aice leat, nó le do ghrúpa.

1. Cad atá i gceist le cibearbhulaíocht?
2. Cad iad na suíomhanna gréasáin is mó a dtugann tú féin cuairt orthu. Cén fáth?
3. Cén réiteach atá ar fhadhb na cibearbhulaíochta, dar leat?

Treoracha agus Freagraí

Ceist 1

Plé atá i gceist.

Ceist 2

1. research	<i>taighde</i>
2. more common	<i>níos coitianta</i>
3. risk	<i>baol</i>
4. many a danger	<i>is iomaí contúirt</i>
5. widespread	<i>forleathan</i>
6. school yard	<i>clós scoile</i>
7. safety on line	<i>sábháilteacht ar líne</i>
8. organisation	<i>eagraíocht</i>
9. worried	<i>buartha</i>
10. more information	<i>tuilleadh eolais</i>

Ceist 3

Féach an script.

Ceist 4 - An chopail

1. Is duine deas í Caitlín.

An duine deas í Caitlín? Is ea / ní hea

Nach duine deas í Caitlín? Is ea / ní hea

2. Is lá deas é inniu.

An lá deas é inniu? Is ea / ní hea

Nach lá deas é inniu? Is ea / ní hea

3. Is dalta dána é Pól.

An dalta dána é Pól? Is ea / ní hea

Nach dalta dána é Pól? Is ea / ní hea

4. Is drochscéal é sin.

An drochscéal é sin? Is ea / ní hea

Nach drochscéal é sin? Is ea / ní hea

5. Is mór an trua nach bhfuil muid ann.

An mór an trua nach bhfuil muid ann? Is mór / ní mór

Nach mór an trua nach bhfuil muid ann? Is mór / ní mór

Ceist 5

timpeall **na cruinne**

le linn **an tsosa**

ar fud **na háite**

i rith **an chluiche**

ar feadh **an lae**

i bhfeighil **an tí**

os comhair **an ranga**

faoi bhráid **an bhreithimh**

ag deireadh **na bliana**

chun **na Spáinne**

Ceist 6

Is féidir gach beirt a chur ag déanamh an phlé seo agus ansin cuid de na ceisteanna a phlé leis an rang iomlán.

Eimear Ní Chonaola

Fáilte ar ais. Léiríonn taighde nua faoin úsáid a bhaineann páistí as an idirlíon go bhfuil ábhar feicthe ar líne ag níos mó agus níos mó páistí a ghoill orthu. Léiríonn an taighde freisin go bhfuil cibearbhulaíocht níos coitianta anois ná aon chineál eile bulaíochta. Molann lucht taighde do thuismitheoirí labhairt go hoscailte lena bpáistí faoin mbaol a bhaineann le bheith ar líne.

Áis iontach lárnach dár saolta é an t-idirlíon ach is iomaí contúirt atá ann freisin. Go mórmhór do dhaoine óga atá anois ag úsáid an idirlín¹ go forleathan ar ríomhairí agus ar fhóin phóca². Léiríonn taighde nua ó Institiúid Teicneolaíochta³ Baile Átha Cliath go ndeireann⁴ fiche faoin gcéad de dhaoine óga, idir naoi mbliana agus sé bliana déag, go bhfaca siad rud a chuir as dóibh ar líne le bliain anuas. Méadú céad faoin gcéad é sin ar shuirbhé eile a rinneadh trí bliana ó shin. Léiríonn an taighde freisin go bhfuil bulaíocht ar líne anois níos coitianta ná bulaíocht sa chlós scoile. In iarracht aghaidh a thabhairt ar na fadhbanna seo tá ábhar cúrsa nua faoi shábháilteacht ar líne foilsithe ag an eagraíocht www.webwise.ie, atá dírithe ar pháistí⁵ bunscoile i rang a cúig agus i rang a sé.

Emily Ní Loinsigh, www.webwise.ie

Tá sé ag tosú níos luaithe agus tá na páistí ag dul ar an idirlíon nuair a bhíonn siad seacht nó ocht mbliana d'aois. Tá orainn a bheith ag caint faoin idirlíon agus faoin gcibearbhulaíocht⁶ sna ranganna, go mbeidh siad réidh nuair a bhíonn fadhbanna ann.

Joe Mag Raollaigh

Ag an ócáid seolta inniu bhí daltaí scoile ó ar fud na tíre ag cur síos ar an méid a dhéanann siad féin ina scoileanna féin le déileáil le fadhbanna ar líne. Agus deireann siadsan go gcaithfidh daoine óga labhairt amach má bhíonn siad buartha faoi rud ar bith, go mórmhór nuair a bhíonn bulaíocht ar líne i gceist.

Grace O'Connor, Coláiste na Toirbhirte, Ceatharlach

Níl tú in ann dul abhaile agus... *like* tá sé fós ... tá sé fós ar líne, tá sé *like* an lá ar fad bíonn bulaíocht ar siúl mar tá sé ar líne agus níl tú in ann *like* rith as.

Joe Mag Raollaigh

Tá tuilleadh eolais le fáil ó www.webwise.ie. Joe Mag Raollaigh, Nuacht TG4 i mBaile Átha Cliath.

---

¹ na hidirlíne a deirtear

² ar fóin póca a deirtear

³ Theicneolaíochta a deirtear

⁴ go ndeir atá sa Chaighdeán Oifigiúil

⁵ ar páistí a deirtear

⁶ faoin cibearbhulaíocht a deirtear